

KMP.570.27.2019.MD

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji Komisariatu Policji w Iłży

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 25 listopada 2019 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) wizytował Komisariat Policji w Iłży, ul. Przy Maleniu 1a (dalej: komisariat, jednostka, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: Magdalena Dziedzic (prawnik), Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa) oraz Michał Żłobecki (prawnik).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania jednostki przedstawionych przez podkom. Tomasza Pawlaka - Komendanta Komisariatu Policji w Iłży,
- oglądzie pomieszczeń komisariatu, w tym pokoi służbowych funkcjonariuszy,
- inspekcji samochodu służbowego służącego do przewozu osób zatrzymanych,
- rozmowach z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w placówce,
- analizie dokumentacji, m.in. protokołów zatrzymania i przesłuchania osób zatrzymanych,

- wykonaniu dokumentacji fotograficznej wybranych pomieszczeń i dokumentacji. Ponadto po zakończeniu wizytacji poddano analizie:
- zestawienie postępowań i czynności wyjaśniających prowadzonych przez Komendę Miejską Policji w Radomiu dotyczących zarzutów m.in. przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Komisariatu Policji w Iłży,
- plan odbytych szkoleń dla funkcjonariuszy Komisariatu Policji w Iłży w latach 2018-2019 przekazany przez Komendanta KMP w Radomiu.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem oraz kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności. Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz Policji, pracownik cywilny, inna osoba przebywająca w placówce w dniu wizyty) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Komisariat Policji w Iłży, zlokalizowany przy ulicy Przy Malenie 1a, podlega Komendzie Miejskiej Policji w Radomiu.

Komisariat mieści się w budynku dwukondygnacyjnym, nie posiada funkcjonującej dyżurki ani pomieszczenia przejściowego. Funkcjonariusze w większości pracują w pokojach dwuosobowych, w których odbywają się również przesłuchania i rozpytania.

W komisariacie funkcjonują Wydział Prewencji (w ramach którego wyodrębniono jednoosobowe stanowisko ds. wykroczeń) oraz Wydział Kryminalny.

W Komisariacie Policji w Iłży pełni służbę 26 funkcjonariuszy (w tym 2 kobiety).

W dniu wizytacji Komisariat posiadał na indywidualnym wyposażeniu 4 radiowozy.

W trakcie wizytacji KMPT na terenie jednostki nie przebywała żadna osoba zatrzymana.

4. Problemy systemowe

4.1. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Podczas wizytacji ustalono, że nie wszyscy zatrzymani poddawani są badaniu lekarskiemu przy doprowadzeniu na komisariat. Policjanci kierują się w tej materii prawem krajowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych¹ obligatoryjnie badaniu lekarskiemu powinny być poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego obowiązku, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo

¹ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

² Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

Karaniu (CPT)³. SPT zwrócił uwagę na aktualność tego problemu w Polsce w trakcie wizytacji m.in. Komisariatów Policji w naszym kraju w 2018 roku⁴.

Fakt, iż funkcjonariusze kierują się w przypadku badań lekarskich wyłącznie prawem krajowym sugeruje również, że nie wszyscy cudzoziemcy są poddawani badaniu lekarskiemu przy przewiezieniu do komisariatu. Należy mieć jednak na uwadze, że cudzoziemcy ze względu na występującą w ich przypadku barierę komunikacyjną zawsze będą znajdowali się w mniej komfortowym położeniu niż osoby natywnie posługujące się językiem polskim. Osoby te mogą mieć bowiem trudności w zakomunikowaniu funkcjonariuszom ewentualnych dolegliwości, a w przypadku występowania takich, zgodnie ze wskazanymi wyżej przepisami, powinni być każdorazowo poddani badaniom lekarskim. W związku z powyższym KMPT zaleca przyjęcie praktyki kierowania na badania lekarskie wszystkich osób zatrzymanych, w tym w szczególności osób nieposługujących się biegle językiem polskim.

Warto w tym miejscu nadmienić, że przyjęcie praktyki badania wszystkich osób zatrzymanych chroni również samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami, jakoby ewentualne obrażenia na ich ciele powstały podczas pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasżająco na osoby rozważające potencjalnie możliwość użycia przemocy.

4.2. Brak dostępu do adwokata lub radcy prawnego od początku zatrzymania

Na wstępie należy podkreślić, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika powinien być rozumiany jako pojęcie szersze niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT⁵. Wprowadzenie w Komisariatach Policji list adwokatów i radców prawnych było jednym z zaleceń wprost wyrażonych w raporcie powizytacyjnym SPT dla Polski⁶. W trakcie swojej wizyty w Polsce w 2018 roku, SPT zauważył, że władze nie zapewniają osobom zatrzymanym realnego dostępu do pomocy prawnej co stwarza ryzyko tortur. Istotne, by taki dostęp był zapewniony od samego początku zatrzymania i przez cały

³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf. (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf. (2014) 21, § 26, 30.

⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 53

⁵ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf. (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf. (2011) 28, § 18-25.

⁶ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 51-52

okres pozbawienia wolności. Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁷.

Jak wynika z ustaleń zespołu wizytującego, w Komisariacie Policji w Łży nie każda osoba zatrzymana ma w praktyce dostęp do prawnika od początku zatrzymania. Jak ustaliła delegacja KMPT, w komisariacie nie ma przygotowanej listy adwokatów i radców prawnych, do których można się zwrócić gdyby zaistniała taka potrzeba.

Wskazana sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Zdaniem KMPT, wyznaczenie obrońcy powinno być standardem przy każdym zatrzymaniu. Ponadto, jak się wydaje, osoba zatrzymana nie musi zdawać sobie sprawy z korzyści jakie daje wyznaczenie obrońcy, więc to po stronie funkcjonariuszy powinien leżeć obowiązek poinformowania o możliwości skorzystania z pomocy prawnej i korzyściach z niej wynikających.

Poza regulacjami prawa krajowego, należy zwrócić uwagę na uprawnienia osób zatrzymanych wynikających z prawa unijnego. Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzeni, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych⁸.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzeni lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony.

⁷ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

⁸ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.U.E.L.2016.297.1).

Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki: przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych, niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzani lub oskarżeni zostali wezwani do stawienia przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawia się przed tym sądem⁹.

W opinii Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) osoby zatrzymane w Polsce są pozbawione w praktyce, możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, od chwili zatrzymania, w tym przed pierwszym przesłuchaniem przez organy ścigania. Komitet wskazał na konieczność podjęcia przez polskie władze skutecznych środków, w celu zagwarantowania wszystkim zatrzymanym podstawowych gwarancji procesowych od samego początku pozbawienia wolności, zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Wskazał również na potrzebę implementacji do polskiego prawa Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r., jak również do zapewnienia w praktyce zawartych tam wytycznych¹⁰.

Należy ponadto pamiętać, że obrońca pełni również pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu¹¹.

Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich¹².

4.3. Powiadomienie o zatrzymaniu

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi kolejną z podstawowych gwarancji prewencji tortur. Takie zawiadomienie powinno nastąpić niezwłocznie po zatrzymaniu aby osoby najbliższe dla zatrzymanego miały wiedzę na temat tego gdzie i pod czyją władzą zatrzymany się znajduje.

⁹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

¹⁰ Zob. Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, pkt. 16.

¹¹ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

¹² Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

Datę, godzinę i tożsamość zawiadomionej osoby należy każdorazowo odnotować również w protokole zatrzymania. Osoby zatrzymane powinny też otrzymać zwrotną informację, czy wiadomość o ich zatrzymaniu została przekazana wskazanej osobie¹³.

KMPT każdorazowo zaleca aby osobom zatrzymanym umożliwiać samodzielne powiadomienie wybranej osoby trzeciej o zatrzymaniu. Jak ustaliła delegacja KMPT, wskazane uprawnienie w wizytowanym komisariacie realizowane jest jedynie przez funkcjonariuszy. Dzieje się tak niezależnie od powodu zatrzymania i charakteru czynu zabronionego, o którego popełnienie jest podejrzewana zatrzymana osoba.

W ocenie KMPT jedynie w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, zaś brak kontaktu z osobą bliską (szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy) może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwia jej przekazanie informacji o sposobie złego traktowania, co może skutkować podjęciem odpowiedniej interwencji.

Zgodnie z zasadami ONZ niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana¹⁴.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji. W przypadku wykonania tego obowiązku, należy odnotować w dokumentacji ten fakt (z datą, godziną, imieniem i nazwiskiem osoby zawiadomionej oraz podpisem funkcjonariusza). Należy ponadto przekazać zwrotną informację zatrzymanemu, że jego wniosek został zrealizowany a wzmiankę o tym fakcie opatrzoną podpisem zatrzymanego umieścić w dokumentacji.

¹³ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 56-57, Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 37-38 oraz CAT/OP/UKR/3, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Mongolii, CAT/OP/MNG/1, § 45-46; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23-24; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 66.

¹⁴ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. - Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia, Zasada 16.1.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Rejestry

Z punktu widzenia prewencji tortur kluczowym jest prowadzenie Rejestru wejść i wyjść osób przebywających na terenie jednostki, niebędących funkcjonariuszami. W wizytowanym komisariacie taki rejestr nie jest prowadzony co więcej, ze względu na brak wystarczających środków finansowych, nie funkcjonuje tam również dyżurka.

Wskazana sytuacja w praktyce uniemożliwia weryfikację faktu przebywania osób trzecich na komisariacie, daty i godziny stawienia się i opuszczenia komisariatu, czy wreszcie osoby funkcjonariusza dokonującego konkretnych czynności. Fakt obecności osób trzecich w komisariacie nie jest więc w żaden sposób odnotowywany, co stwarza poważne ryzyko w zakresie właściwego traktowania takich osób, gdyż nie jest on możliwy do zweryfikowania w późniejszym czasie.

Należy podkreślić, że z uwagi na charakter działań i szeroki zakres uprawnień powierzonych Policji wszelkie czynności podejmowane przez funkcjonariuszy wobec obywateli powinny być odpowiednio dokumentowane w sposób zapewniający zupełną transparentność, tj. umożliwiającą skontrolowanie ich legalności przez uprawnione do tego podmioty.

Warto również nadmienić, że dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi nie tylko istotne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji, ale również dla samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach Policji, zwracał uwagę CPT podczas wizyt na Ukrainie. Zalecił wówczas, by obecność każdej osoby na komisariacie (niezależnie od przyczyny) była odpowiednio rejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji¹⁵.

KMPT zaleca w związku z powyższym wprowadzenie właściwego rejestru wejść i wyjść na teren komisariatu i przeszkolenie funkcjonariuszy ze sposobu korzystania z tego rejestru.

¹⁵ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

5.2. Badania lekarskie

Jak ustaliła delegacja KMPT, badanie lekarskie w placówce służby zdrowia odbywa się zazwyczaj w asyście policjanta. Obecność funkcjonariusza podczas badania osłabia mechanizm zapobiegawczy mający przeciwdziałać przemocy. W obecności policjanta zatrzymany może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie w jaki był traktowany oraz udzielić pełnych informacji dotyczących swojego stanu zdrowia, przyjmowanych leków, leczenia czy odbytych konsultacji psychiatrycznych. Taka praktyka rodzi też ryzyko naruszenia intymności zatrzymanego, poszanowania jego godności i tajemnicy lekarskiej. Jest też niezgodna z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję, który stanowi: *Decyzję o obecności policjanta w trakcie badania lekarskiego osoby zatrzymanej podejmuje lekarz wykonujący to badanie*¹⁶.

Doświadczenie KMPT wskazuje, że obecność funkcjonariusza podczas badania jest szkodliwa dla budowania właściwej relacji pomiędzy lekarzem, a pacjentem i zwykle nie jest konieczna z punktu widzenia bezpieczeństwa personelu medycznego, czy udaremnienia ucieczki. Jedyną sytuacją, w której dopuszczalny jest udział funkcjonariusza w trakcie badania jest sytuacja, gdy lekarz lub inny pracownik służby zdrowia wprost poprosi o taką asystę (np. w obawie o bezpieczeństwo).

Obecność funkcjonariuszy podczas badań jako zasadę, krytykował również CPT w kolejnych raportach z wizyt okresowych w Polsce (w 2009 r., 2013 r. i 2017 r.). Komitet zalecał wówczas polskim władzom, by wszystkie badania lekarskie były przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Zachęcał też do wypracowania alternatywnych rozwiązań mających na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej¹⁷.

Na odpowiedni standard badań lekarskich aresztantów zwraca też uwagę SPT. W ostatnim raporcie z wizyty na Ukrainie w 2016 r., Podkomitet zwrócił uwagę na fakt realizacji badań medycznych w obecności osób niewchodzących w skład personelu medycznego (np. członków konwoju, strażników). Wskazał, że taka praktyka narusza poufność badania i może zniechęcać do dyskusji na temat obrażeń powstałych w wyniku tortur i złego

¹⁶ Zob. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 r., poz. 1102), § 4 ust.2.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2011) 20, § 28; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 27.

traktowania. SPT zalecił władzom Ukrainy, by wszystkie badania odbywały się z zachowaniem zasady poufności lekarskiej, w obecności wyłącznie personelu medycznego¹⁸.

KMPT zaleca przeprowadzanie badań medycznych osób zatrzymanych poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza Policji, chyba że osoba wykonująca badanie podejmie inną decyzję.

5.3. Zapewnienie obecności biegłego tłumacza

Jak ustalono w trakcie przeprowadzanej wizytacji, w Komisariacie Policji w Iłży nie zdarzają się przypadki zatrzymywania cudzoziemców. Z rozmów z funkcjonariuszami wynika, że gdyby taka sytuacja miała miejsce, wówczas skorzystaliby oni z udostępnionych na stronie internetowej Policji przetłumaczonych wzorów pouczeń. Należy jednak zauważyć, że takie pouczenie osoby zatrzymanej o przysługujących jej uprawnieniach nie jest wystarczające. By móc prowadzić czynności z taką osobą (np. przesłuchanie) konieczna jest także obecność tłumacza, który zapewni właściwą komunikację pomiędzy zatrzymanym a policjantem.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na opublikowany w styczniu br. raport, Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu (SPT) z wizyty w Polsce, w którym zalecił, aby Państwo zapewniło zatrzymanym cudzoziemcom prawo do komunikowania się z przedstawicielami dyplomatycznymi i konsularnymi państwa do którego należą, niezwłocznie po zatrzymaniu oraz by podjęło środki w celu zapewnienia pomocy tłumacza¹⁹.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE, osoby nie władające językiem polskim powinny otrzymać tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania karnego²⁰. Do takich z całą pewnością należy zaliczyć protokół przesłuchania zatrzymanego. Zagwarantowanie więc obecności tłumacza podczas przesłuchania jest jednym z kluczowych elementów koniecznych dla poszanowania praw osoby zatrzymanej.

¹⁸ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 53 i 58.

¹⁹ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce, CAT/OP/POL/ROSP/1, pkt 58 i 59.

²⁰ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2010.280.1).

W związku z powyższym KMPT zaleca opracowanie listy tłumaczy, z usług których można byłoby skorzystać w razie zatrzymania cudzoziemca nieposługującego się biegle językiem polskim.

5.4. Monitoring i rejestracja przesłuchań

Komisariat Policji w Ilży nie jest objęty monitoringiem.

W ocenie KMPT monitoring stanowi ważne, dodatkowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem przez funkcjonariuszy. Ponadto nagrania audio-wideo mogą stanowić ważny dowód, w przypadku formułowania zarzutów pod adresem policjantów.

Warto jednocześnie przypomnieć, że w komisariacie nie jest prowadzony rejestr osób trzecich wchodzących na jego teren. Opisana sytuacja stwarza zatem poważne ryzyko tortur ponieważ uniemożliwia pełną kontrolę czynności prowadzonych z zatrzymanymi na terenie komisariatu. Jedynym źródłem informacji pozostają bowiem wówczas protokoły przesłuchań, które jednak nie dostarczają precyzyjnych danych gdyż wskazują jedynie godzinę rozpoczęcia i zakończenia prowadzenia tej czynności. Wszystkie inne zdarzenia w komisariacie pozostają niemożliwe do ustalenia.

Pomimo iż procedura karna przewiduje taką możliwość, same przesłuchania również nie są rejestrowane²¹. Na wyposażeniu jednostki brak jest kamery do rejestracji czynności procesowych oraz specjalnego, monitorowanego pokoju przesłuchań.

W ocenie KMPT rejestracja audio-wideo przesłuchań policyjnych stanowi ważną, dodatkową ochronę przed złym traktowaniem przesłuchiwanym osób. Brak rejestracji obrazu i dźwięku, w połączeniu z nieobecnością podczas czynności niezależnej od Policji osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza wysokie ryzyko zaistnienia tortur i innych form złego traktowania (w tym przemocy psychicznej lub nacisku psychologicznego).

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio-wideo) stanowi ważną, dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto

²¹ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r., poz. 30).

wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio-wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych²².

W ocenie CPT rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni zaprzeczają, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści²³.

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia Policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych²⁴. Zmniejsza też ryzyko osłabienia dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Warto zaznaczyć, że ewentualne wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości²⁵.

KMPT zaleca rejestrację audio-wideo przesłuchań. Czynność ta może być dokonywana w pomieszczeniach służbowych przy użyciu mobilnego sprzętu audio-wizualnego lub w specjalnych pokojach, wyposażonych w system rejestracji audio-wideo, przeznaczonych do przesłuchań i rozpytań.

5.5. Zapewnienie możliwości poufnej rozmowy z prawnikiem

W wizytowanym komisariacie nie wyodrębniono osobnego pomieszczenia, które mogłoby służyć do przeprowadzenia spotkania osoby zatrzymanej z adwokatem czy radcą prawnym. Jak ustaliła delegacja KMPT, kontakt ten jest możliwy w pokoju funkcjonariusza (ale jedynie pod nadzorem z uwagi na znajdujące się w pomieszczeniu dokumenty). Taka praktyka zgodnie z międzynarodowymi standardami, uniemożliwia prawidłowe funkcjonowanie jednej z gwarancji antytorturowych jakim jest dostęp do prawnika.

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

²³ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

²⁴ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

²⁵ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

Jak bowiem podkreśla CPT: *Prawo dostępu do adwokata podczas zatrzymania przez policję musi obejmować prawo do spotkania z nim na osobności. Postrzegana jako zabezpieczenie przed złym traktowaniem (w odróżnieniu od środków zapewniających rzetelny proces), bezpośrednia fizyczna obecność adwokata przy zatrzymanej osobie jest w oczywisty sposób niezbędna. Jest to jedyny sposób mogący zapewnić właściwą ocenę fizycznego i psychicznego stanu danej osoby. Ponadto, jeśli spotkanie z adwokatem nie odbywa się na osobności, zatrzymana osoba może nie czuć się na tyle swobodnie, by ujawnić, w jaki sposób jest traktowana*²⁶.

KMPT zaleca w związku z powyższym przystosowanie jednego z pomieszczeń w celu umożliwienia przeprowadzania w nim spotkań osób zatrzymanych z adwokatem lub radcą prawnym na osobności.

5.6. Stosowanie kajdanek

W trakcie wizytacji pracownicy KMPT ustalili, że zdarzają się sytuacje, w których w trakcie przesłuchań i rozpytań osoby zatrzymane mają założone kajdanki na ręce. Pytani o to funkcjonariusze nie byli jednak w stanie precyzyjnie wskazać przesłanek, które mogłyby w konkretnej sytuacji uzasadniać zastosowanie środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek. W związku z tym KMPT ma wątpliwości czy kajdanki stosowane są zgodnie z wymogami prawa krajowego. Z doświadczeń zebranych podczas dotychczasowych wizytacji wynika, że kajdanki są często stosowane jako zasada, nie zaś jako reakcja na realnie występujące w danej sytuacji zagrożenie. Należy podkreślić, że problem nadmiernego stosowania kajdanek przez funkcjonariuszy jest powszechny w wielu komisariatach w całym kraju. Często ich użycie tłumaczone jest prawem krajowym, które w dość ogólny sposób zezwala na używanie kajdanek w celach takich jak m.in.: *przeciwdziałanie niszczeniu mienia, udaremnienie ucieczki czy przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji*²⁷. Oczywistym jest, że ustawodawca sformułował przepisy w sposób tak szeroki, gdyż nie sposób jest wymienić wszystkie potencjalne zagrożenia w formie katalogu zamkniętego.

Kluczowym pozostaje jednak sposób wykładni wskazanego wyżej przepisu, gdyż niewątpliwie z punktu widzenia ochrony przed torturami i niehumanitarnym traktowaniem nie należy

²⁶ Zob. Wyciąg z Dwudziestego Sprawozdania Ogólnego Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT), opublikowany w 2011, CPT/Inf(2011)28-part1, pkt. 23

²⁷ Zob. art. 11 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1834 z późn. zm.).

interpretować go w sposób rozszerzający. Nie należy więc stosowania kajdanek traktować jako zasadę, ale jako wyjątek dotyczący jedynie szczególnie uzasadnionej sytuacji. Powinny być one wykorzystywane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia i tylko wówczas, gdy są niezbędne do osiągnięcia celu ich użycia²⁸. Za taką interpretacją przemawia zresztą zasada proporcjonalności wyrażona w art. 6 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, zgodnie z którym: „Środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości”.

Nie budzi zatem wątpliwości, że użycie kajdanek, jako jednego ze środków przymusu bezpośredniego powinno być każdorazowo poprzedzone i uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku²⁹. Kajdanki nie powinny być również zbyt ciasno zapięte (może to powodować urazy mechaniczne) i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne. Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT i SPT³⁰. Co więcej, CPT wskazuje, że kajdanki nie powinny być stosowane podczas przesłuchań lub rozpytań podejrzanych³¹.

Kajdanki nie powinny być też stosowane jako zasada w czasie transportu³². Jak wskazano powyżej ocena konieczności zastosowania kajdanek w konkretnym przypadku powinna zostać przeprowadzona każdorazowo a zatem również w przypadku transportowania zatrzymanego. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej³³.

O tym, że kajdanki nie powinny być stosowane automatycznie podczas każdego transferu zatrzymanych, mówią też eksperci z Uniwersytetu w Essex. Zwracają oni uwagę

²⁸ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

²⁹ Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, par. 53; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, par. 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, par. 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, par. 126; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], par. 150.

³⁰ Zob. Raport CPT z wizyty we Francji, CPT/Inf. (2017) 7, § 13; Raport CPT z wizyty na Cyprze, CPT/Inf. (2018) 16, § 15; Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT/Inf. (2017) 1, § 13; Raport CPT z wizyty w Belgii, CPT/Inf. (2018) 8, § 18; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf. (2017) 34, § 8; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf. (2017) 9, § 14; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf. (2016) 21, § 53; Raport CPT z wizyty na Gibraltarze, CPT/Inf. (2015) 40, § 11; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf. (2013) 41, § 28; Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112.

³¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf. (2009) 3, § 38.

³² Zob. Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-111; Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures.

³³ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

na konieczność przeciwdziałania ewentualnym fizycznym uszczerbkom pasażerów, które mogą wystąpić, gdy są oni skuci, a pojazd hamuje lub ulegnie wypadkowi. Stosowanie kajdanek ogranicza bowiem zdolność zatrzymanych do ochrony przed upadkiem³⁴. Należy więc unikać zakładania ich na ręce trzymane z tyłu z uwagi na możliwość niewygody dla zatrzymanego i ryzyko obrażeń w razie wypadku. CPT podkreśla, że konwojowani powinni być przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, co eliminuje konieczność zakładania kajdanek podczas podróży³⁵.

5.7. Szkolenia funkcjonariuszy

Jak wynika z informacji udzielonych przez Komendanta Komendy Miejskiej Policji w Radomiu, funkcjonariusze Komisariatu Policji w Iłży w latach 2018-19 nie uczestniczyli w żadnych szkoleniach z zakresu praw człowieka czy prewencji tortur. Taka sytuacja budzi najwyższy niepokój KMPT. Należy bowiem zaznaczyć, że aktywność szkoleniowa ma na celu nie tylko podnoszenie kwalifikacji (pożądane z punktu widzenia poziomu czynności wykonywanych przez funkcjonariuszy w ramach pełnionej służby). Równie istotną rolą szkoleń prowadzonych dla funkcjonariuszy jest cykliczne weryfikowanie wiedzy oraz możliwość zapoznania się ze zmianami w powszechnie obowiązujących przepisach. Brak uczestnictwa w takich szkoleniach oznaczać musi stopniowe obniżanie się jakości pełnionej służby lub nałożenie na funkcjonariuszy obowiązku dokształcania się w czasie wolnym od służby. Żadne z powyższych nie powinno mieć miejsca.

KMPT wskazuje, że z perspektywy prewencji tortur, szczególne znaczenie miałyby dla policjantów szkolenia w zakresie przestrzegania praw człowieka i respektowania podstawowych gwarancji antytorturowych, w szczególności opisanych w punktach 4.1-4.3, 5.3, oraz 5.5 niniejszego Raportu.

Jak wynika z doświadczeń zgromadzonych w trakcie wizytacji komisariatów w całej Polsce, funkcjonariusze w swojej pracy, pomimo istnienia standardów międzynarodowych, kierują się przeważnie przepisami prawa krajowego. Nie gwarantuje ono jednak w pełni zabezpieczenia osób zatrzymanych przed ewentualnym ryzykiem

³⁴ Zob. Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, Use of restraints, s. 57.

³⁵ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf. (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf. (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf. (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf. (2016) 21, § 53.

stosowania tortur. W związku z powyższym warto byłoby w planie szkoleń na 2020 rok, uwzględnić przedstawienie funkcjonariuszom wskazywanych w niniejszym raporcie standardów.

KMPT rekomenduje też zapoznanie policjantów z *Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokołem Stambulskim)*. Stosowanie tego dokumentu zaleca sygnatariuszom OPCAT - SPT³⁶.

Protokół Stambulski zawiera m.in. standardy międzynarodowe w zakresie ochrony praw człowieka i prewencji tortur oraz wskazówki dotyczące prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach o tortury, np. w zakresie metodyki przesłuchań ofiary i świadka, pozyskiwania i zabezpieczania dowodów rzeczowych (w tym dowodów natury medycznej), informacji które należy pozyskać w toku śledztwa, gromadzenia i analizowania dokumentacji. Zwraca też uwagę na psychiczne skutki tortur i ryzyko retraumatyzacji ofiary. Powyższy podręcznik będzie zatem cennym narzędziem szkoleniowym policjantów.

Dodatkowo KMPT zaleca zagwarantowanie funkcjonariuszom przynajmniej jednokrotnego uczestnictwa w każdym roku kalendarzowym w szkoleniach z obszaru zapobiegania wypaleniu zawodowemu, metod zarządzania stresem czy przeciwdziałania alkoholizmowi. Z uwagi na szczególny charakter pracy funkcjonariuszy i stres towarzyszący wykonywaniu zadań służbowych, konieczne jest eliminowanie skutków obciążenia psychicznego w jak najwcześniejszym stadium. Wsparcie funkcjonariuszy w tym zakresie niewątpliwie wpłynie również na obniżenie ryzyka złego traktowania osób pozbawionych wolności, które jest najczęściej efektem eskalacji gromadzonych emocji i narastającej frustracji.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

³⁶ Zob. Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport z wizyty SPT na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 46-48; Raport SPT z wizyty w Brazylii, CAT/OP/BRA/1, § 38-39.

I. Komendantowi Komisariatu Policji w Ilży:

1. Zorganizowanie dla funkcjonariuszy szkolenia w zakresie standardów ochrony osób zatrzymanych przed torturami, przedstawionych w pkt. 5.7. niniejszego raportu.
2. Polecenie funkcjonariuszom stosowania kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku, również w trakcie transportu. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno zapięte i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.
3. Wprowadzenie jednolitej praktyki poddawania badaniom lekarskim wszystkich osób zatrzymanych oraz przyjęcie zasady przeprowadzania badania lekarskiego poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariusza, chyba że decyzję o koniecznej obecności policjanta w trakcie badania podejmie lekarz wykonujący to badanie.
4. Opracowanie listy tłumaczy, z których pomocy będzie można skorzystać w przypadku zatrzymania cudzoziemca nieposługującego się językiem polskim.
5. Umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji.
6. W przypadku zawiadomienia wybranej osoby o zatrzymaniu przez funkcjonariusza, odnotowywanie tego faktu w dokumentacji (z datą, godziną, imieniem i nazwiskiem osoby zawiadomionej oraz podpisem funkcjonariusza). Notatkę o przekazaniu informacji zwrotnej zatrzymanemu, wraz z jego podpisem należy natomiast umieścić w dokumentacji.
7. Wprowadzenie rejestru osób wchodzących i wychodzących z terenu komisariatu uwzględniającego datę i godzinę wejścia oraz wyjścia z terenu komisariatu, wskazanie funkcjonariusza pod którego nadzorem znajduje się dana osoba oraz przyczyny stawienia się w komisariacie.
8. Sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych świadczących pomoc prawną na terenie właściwości Okręgowej Rady Adwokackiej w Radomiu i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Kielcach oraz udostępnianie jej na życzenie osób zatrzymanych.
9. Wprowadzenie praktyki rejestrowania przesłuchań za pomocą sprzętu audio-wideo.
10. Wyodrębnienie pomieszczenia i przystosowanie go w celu umożliwienia osobom zatrzymanym osobistego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, na osobności.

II. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Radomiu:

1. Przekazanie środków pieniężnych na realizację zaleceń wymagających nakładów finansowych